

KVASSAY Jenő (1850-1919)

Az utóbbi másfél évtizedben bekövetkezett tiszai árvizek különös hangsúlyt adnak egy 160 éves évfordulónak. Másfél évszázaddal ezelőtt, 1850. július 6-án született KVASSAY Jenő, a dualizmus korának kiemelkedő képességű vízügyi vezetője, akire jelentős szerep hárult az 1879-es szegedi árvíz-katasztrófa után a Tisza-szabályozás korrekciójának végrehajtásában.

KVASSAY életműve rendkívül sokoldalú, s az általa kialakított vízügyi politika meghatározta a Trianon (1920.) előtti Magyarország vízgazdálkodását. Nagyon lényeges hangsúlyozni az említett dátumot, hiszen addig, a klasszikus vízrajzi egységet megvalósító történelmi Magyarország valamennyi felmerülő vízszabályozási, víziközeledési kérdést „birtokon belül” tudott elintézni. Az első világháborút követő időszakban azután az „alvízi” létből fakadó valamennyi keserv a vízkároknak kitett birtokosok és gazdák nyakába szakadt, s mindez új feladatokat rótt a politikusokra és mérnökökre.

Persze ne legyenek illúzióink! A történelmi Magyarországon sem sikerült minden vízügyi kérdést harmonikusan rendezni, az utókorral szemben annak a világnak is komoly adósságai voltak, de hogy az 1920-as években milyen fejlettségi szintről lehetett a - sok tekintetben gyökeresen új - problémák megoldásához hozzáfogni, abban KVASSAY Jenőnek és mérnöktársainak meghatározó szerepe volt.

KVASSAY állami szolgálatba lépése két esztendővel előzte meg a szegedi árvizet. A nagyobb hazai folyók szabályozása (s ezzel együtt hatalmas termőföldek ármentesítése) - minden műszaki és szervezeti hiba ellenére - ekkor már jelentősen előrehaladott állapotban volt, s egyre inkább előtérbe került a kérdés, mit kell tenni a már mentesített földekkel, miként lehet azok termőerejét a legjobban hasznosítani. Ez a korszak egyébként a hazai mezőgazdaság szerkezetváltásának is jelentős állomása volt, s a tudományos haladás az okszerű gazdálkodás térnyerését tette lehetővé. A talajjavítások ügyének előmozdítására KVASSAY szorgalmazta, hogy a földművelési tárcán belül szervezzék meg a kultúrmérnöki szolgálatot, amely a birtokosoknak talajjavítási kérdésekben tanácsot ad, s a lecsapolások, talajcsövezések, esetleges öntözések és szikjavítások terveit is elkészíti számukra.

Az 1879-ben életre hívott kultúrmérnöki hivatalok KVASSAY vezetésével hamarosan az egész országban kialakították szervezeti hálózatukat, s az egyik legsikeresebb állami műszaki szolgálatnak számítottak. Rövid tíz esztendő alatt feladatkörükbe vonták az előbb említettekén túl a halászat, a közegészségügyi mérnöki szolgálat (a vízellátás, csatornázás, szennyvíztisztítás) ügyeit is. (Nem véletlen, hogy utóbb közkeletű lett az a mondás, mely szerint a dualizmus két igazán jól működő szervezetet hozott létre: a csendőrséget és a kultúrmérnökséget.) A szerencsés politikai helyzetet kihasználva KVASSAY elérte, hogy 1889-ben az addig elkülönült tárcafelügyelet alatt működő folyammérnöki hivatalok is a földművelésügyhöz kerüljenek, s ezzel sikerült az állami vízügyi szolgálat egységét megteremtteni.

KVASSAYnak, mint azt korábban már említettük, műszaki és jogi téren döntő szerepe volt - a szegedi katasztrófa utáni tanácstalanság közepette - a Tisza-szabályozás korrekciójának kimunkálásában és végrehajtásában. Munkatársaival együtt arra a meggyőződésre jutott, hogy nem új szabályozási elveket kell lefektetni, hanem a korábban megkezdett műszaki beavatkozást a társulati és állami vízimunkák következetes koordinációjával kell folytatni. Ahol viszont műszaki tekintetben hibák mutatkoztak, ott újra kell vizsgálni a teendőket, de mindezt szigorúan szakmai alapon, s nem a helyi politikai szempontok diktálta megalkuvásokkal terhelten, amelyek már korábban is annyi nehézséget okoztak a kivitelezéskor.

Hogy mindez rendezett jogi keretek között mehessen végbe, az ő elvi irányítása mellett munkálták ki mérnökök és jogászok az ország első vízügyi törvénykönyvét (1885:XXIII. tc.), amely az addigi vízimunkálatokkal kapcsolatos kaotikus állapotokat szüntette meg és kijelölte a fejlődés törvényi feltételeit.

Az 1880-1890-es években kezdett oldódni az az erős kötelék, amely a hazai vizekkel kapcsolatos mindennemű beavatkozást a mezőgazdasági igények kielégítéséhez kötött. A vízszabályozások tekintetében új tudományos ismeretek terjedtek el, amelyek a vízjárással, hordalékmozgással összefüggésben friss megoldásokat ajánlottak a gyakorlat számára. Előtérbe kerültek a kisvízfolyások kérdései, a vízgyűjtőkön lezajló hidrológiai folyamatok is. A kellő politikai támogatást megszerezve a kormányzat 1886-ban létrehozta a vízrajzi szolgálatot, amelynek elsőrendű feladatává tette, hogy gyűjtse és rendszerezze a hazai vizek járására vonatkozó hidrológiai adatokat, s adjon használható képet a Tisza-szabályozás addigi munkálatai következtében bekövetkezett vízrajzi változásokról. KVASSAY világosan látta, hogy a szabályozások befejeztét követően más feladatok kerülnek előtérbe: *„Utódaink útja és a mi eddigi utunk egymással homlokegyenest ellenkeznek: míg mi folyóink szabályozásával azok vizét gyorsan levezetni törekedtünk, addig unokáink gátaikkal fogják azokat torlasztani és az országban visszatartani. Lehetőleg sokat és nagy területeket öntözni...”*

KVASSAY pályafutásának második felében figyelmét a víziközlekedés, a hazai folyók hajózhatóságának megteremtése, a Duna nemzetközi víziúttá fejlesztése, valamint a Balatonnal kapcsolatos jövőbeli feladatok felé fordította. Mint a Balaton első kormánybiztosa jelentős anyagi erőt tudott a tavi kikötőépítések megindításához biztosítani. A LÓCZY - CHOLNOKY-féle Balaton-kutatási program szakmai támogatásával nemcsak egy európai szintű tudományos vállalkozást segített végrehajtani, hanem az elkészült tanulmányokat felhasználta a későbbi fejlesztési elképzelések kidolgozásához.

Ami a víziutak szerepének növelését illeti, ez elsősorban a Duna és a Tisza kisvízszabályozási munkáinak megindítását jelentette. KVASSAY ezt a hosszútávú programot a Dunánál indította meg, s sikerült a politikusokkal elfogadtatnia az ún. *„víziberuházási”* törvényt (1895:XLVIII. tc.), amelynek az volt a lényege, hogy a szükséges összeget 12 évre szavazták meg, de a felhasználás ütemében szabad kezet kapott a feladatok koordinálásával és végrehajtásával megbízott szaktárca. A fejlesztési program sikerét bizonyítja, hogy amikor a 12 esztendő lejárt egy újabb,

immár 20 évre szóló beruházási munkaterv költségeit hagyta jóvá az országgyűlés az 1908:XLIC. tc. elfogadásával. Ebben a csepeli kereskedelmi kikötő megépítése mellett a soroksári Duna-ág csatornázása, a Duna-Tisza-csatorna kivitelezésének terve, valamint - a vízgyűjtők lefolyási viszonyainak javítására tekintettel - a nem állami kezelés alatt álló vízfolyások rendezésének feladatai is szerepeltek. A munkák egy része megindult, de a program végrehajtását az időközben kitört világháború egyszer s mindenkorra félbeszakította.

Szomorú fintora a sorsnak, hogy KVASSAYnak meg kellett érnie a háború elvesztését, a történelmi Magyarország végét, s ezzel együtt a vízügyi programjának alapját képező gazdaságpolitikai feltételrendszer összeomlását. Hivatalos megbízatásairól lemondva 1919. június 6-án hunyt el Budapesten.